

Transformace a postsocialismus pohledem literární vědy

Ze spolupráce Slovanského ústavu AV ČR a Fakulty slovanské filologie Sofijské univerzity sv. Klimenta Ochridského vzešla 21. září 2023 konference *Transformace a postsocialismus: Literatura, paměť, společnost po roce 1989*. Spolupráci předurčily aktuálně probíhající výzkumné aktivity na obou institucích. Tyto aktivity se týkají otázek kulturní paměti. Aktuálně probíhající výzkumný projekt na Sofijské univerzitě se přímo zabývá vývojem v bulharské literatuře po roce 1989, jak je uvedeno i v názvu konference. V případě Slovanského ústavu se zase část literárněvědného výzkumu zaměřuje v rámci programu Strategie AV21 na traumatickou paměť v evropských literaturách. Mimo jiné byla v této souvislosti v minulém roce organizována jiná akce s příbuzným tématem. Ve spolupráci s Ústavem svetovej literatúry SAV to byl workshop s názvem *Literární mýty 20. století na pozadí kulturní paměti a traumatu*.

Navzdory tomu, že jednodenní program konference o postsocialismu byl relativně intenzivní, našel se dostatečný prostor také pro diskusi. Příspěvky vytvořily mozaiku, z níž jsou patrné paralelní i odlišné tendence v různých národních literaturách postsocialistického prostoru. V následujících odstavcích bych rád stručně přiblížil jednotlivé příspěvky.

Příspěvky první sekce byly věnovány problematice zkoumání vývoje po roce 1989. Zabývaly se zejména obecnějšími historickými a metodologickými otázkami. Jan Rychlík (Univerzita Karlova) se pokusil z pozice historika nastínit obecné kontury vývoje české a slovenské společnosti po roce 1989. Následně Jakub Mikulecký (Slovanský ústav) vystoupil s referátem o příspěvku Pavla Janouška (Ústav pro českou literaturu AV ČR), který se nemohl zúčastnit osobně. Janouškův příspěvek si všímal změn v českém literárním poli po roce 1989, přičemž pozornost věnoval také vlivu „nových médií“ na psaní a recepci literární textů. V dalším příspěvku přednesl Miroslav Kouba (Univerzita Pardubice) reflexi metodologie transkulturalismu ve vztahu k dějinám jihoslovanských literatur posled-

ních třiceti let. Sekci uzavřela prezentace Nikolaje Papučijeva (Sofijská univerzita) o recepci bulharské literatury a společenského vývoje 90. let bulharistickým a slavistickým studentstvem.

Další konferenční sekce se již podrobněji zabývala spíše než historií a metodologií otázkami poetologickými. Ani Burova (Sofijská univerzita) hovořila o obrazech období transformace v bulharské románové tvorbě. Badatelka vyčlenila dvě žánrové linie – autobiografie/autofikce a dystopie. V dalším příspěvku si Vera Kaplická Yakimova (Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích) všimla proměn ve způsobech tematizace environmentální problematiky od konce 80. let do současnosti v bulharské a české literatuře. Ve třetím a posledním příspěvku sekce se Boris Minkov (Národní divadelní a filmová akademie Krstja Sarafova) vrátil k problematice románu, když se zabýval poetikou prózy Uwe Tellkampa *Der Turm* (2008), jejíž příběh je situován do NDR.

Následující sekci otevřel příspěvek Kristiana Janeva (Sofijská univerzita). Pojednával v něm o alternativnějších proudech v polské a bulharské poezii. V dalším příspěvku se autor této zprávy zaměřil na současného ruského prozaika Sergeje Lebeděva a jeho literární model 90. let v komparaci s modelem konstruovaným romány reflektujícími 90. léta jako svou bezprostřední současnost. Sekci uzavřel Miroslav Olšovský (Slovanský ústav) úvahou o ženském, resp. feministickém psaní v současném Rusku. Zaměřil se na básnířku a prozaičku Oksanu Vasjakinovou.

Závěrečná sekce byla nejrozsáhlejší. Otevřel ji již zmiňovaný Jakub Mikulecký (Slovanský ústav). Ve svém příspěvku představil specifika vydávání bulharské literatury v exilu a jejího problematičtějšího návratu mezi bulharské čtenářstvo po roce 1989. Poté následovala trojice tematicky vzájemně provázaných příspěvků. Nejdříve Alena Šidáková Fialová (Ústav pro českou literaturu AV ČR) pohovořila o reflexi normalizace v současné české literatuře. Na výzkumnici navázal příspěvek Radoslava Passiu (Ústav slovenskej literatúry SAV) o stejné problematice ve slovenském kontextu. Nakonec Aleš Kozár (Univerzita Pardubice) pojednal o obrazech socialismu ve slovinské literatuře. Sekci a konferenci uzavřela Slaveja Dimitrova (Sofijská univerzita) úvahou o vztahu bulharské inteligence a politiky.

Je jasné, že konference nemohla poskytnout komplexní pohled na vztah literatury a literárních procesů k postsocialismu. Vytvořila ovšem prostor pro vzájemnou výměnu poznání o různých národních kontextech. Právě to může být podnětem pro onen komplexnější komparativní pohled na vybrané aspekty, jimiž se badatelky a badatelé ve svém výzkumu postsocialismu zabývají.

Jakub Kapičiak
Slovanský ústav AV ČR